

Minister Infrastruktury i Rozwoju

**Wytyczne w zakresie realizacji przedsięwzięć
w obszarze włączenia społecznego i zwalczania ubóstwa
z wykorzystaniem środków Europejskiego Funduszu Społecznego
i Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego na lata 2014-2020**

(projekt po konsultacjach wewnętrznych)

ZATWIERDZAM

***Maria Wasiak
Minister Infrastruktury
i Rozwoju***

Warszawa, ... 2015 r.

Spis treści

Wykaz skrótów	3
Rozdział 1 – Podstawa prawna	4
Rozdział 2 – Cel i zakres obowiązywania Wytocznych	4
Rozdział 3 – Słownik pojęć	6
Rozdział 4 – Projekty realizowane w zakresie celu tematycznego 9 EFS	11
Podrozdział 4.1 – Zasady ogólne realizacji CT 9 EFS	11
Podrozdział 4.2 – Aktywna integracja	18
Podrozdział 4.3 – Wsparcie rozwoju usług społecznych świadczonych w interesie ogólnym w ramach PI 9iv	~~23~~ 22
Podrozdział 4.3.1 – Usługi asystenckie i opiekuńcze nad osobami niesamodzielnymi	~~24~~ 23
Podrozdział 4.3.2 – Usługi wsparcia rodziny i pieczy zastępczej	25
Podrozdział 4.3.3 – Mieszkania o charakterze wspieranym	~~27~~ 26
Podrozdział 4.4 – Wsparcie rozwoju sektora ekonomii społecznej w ramach PI 9v	27
Podrozdział 4.5 – Wsparcie infrastruktury społecznej oraz przedsiębiorstw społecznych z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego	~~33~~ 32

Wykaz skrótów

- a) CT – cel tematyczny
- b) EFRR – Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego
- c) EFS – Europejski Fundusz Społeczny
- d) IZ – Instytucja Zarządzająca
- e) IZ PO WER – Instytucja Zarządzająca Programem Operacyjnym Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020
- f) IZ RPO – Instytucja Zarządzająca Regionalnym Programem Operacyjnym
- g) KPRES – Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej
- h) OWES – ośrodek wsparcia ekonomii społecznej
- i) PI – priorytet inwestycyjny
- j) PO – program operacyjny
- k) PO WER – Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020
- l) ROPS – regionalny ośrodek polityki społecznej
- m) RPO – Regionalny Program Operacyjny 2014-2020
- n) WTZ – warsztat terapii zajęciowej
- o) ZAZ – zakład aktywności zawodowej

Rozdział 1 – Podstawa prawna

- 1) Wytyczne w zakresie realizacji przedsięwzięć w obszarze włączenia społecznego i zwalczania ubóstwa z wykorzystaniem środków Europejskiego Funduszu Społecznego i Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego na lata 2014-2020, zwane dalej „Wytycznymi”, zostały opracowane na podstawie art. 5 ust. 1 pkt 11 ustawy z dnia 11 lipca 2014 r. o zasadach realizacji programów w zakresie polityki spójności finansowanych w perspektywie finansowej 2014-2020 (Dz. U. poz. 1146).
- 2) Warunki i procedury określone w Wytycznych wynikają w szczególności z:
  - a) rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. ustanawiającego wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz ustanawiającego przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności i Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz uchylającego rozporządzenie Rady (WE) nr 1083/2006 (Dz. Urz. UE L 347 z 20.12.2013, str. 320, z późn. zm.);
  - b) rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1304/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. w sprawie Europejskiego Funduszu Społecznego i uchylającego rozporządzenie Rady (WE) nr 1081/2006 (Dz. Urz. UE L 347 z 20.12.2013, str. 470).

Rozdział 2 – Cel i zakres obowiązywania Wytycznych

- 1) Wytyczne służą zapewnieniu niezbędnego poziomu koordynacji działań podejmowanych w całym kraju z wykorzystaniem środków EFS w CT 9 Promowanie włączenia społecznego, walka z ubóstwem i wszelką dyskryminacją. Wyznaczają jednolite warunki i procedury wdrażania wsparcia w celu zapewnienia jednolitych standardów usług oferowanych przy udziale środków EFS osobom zagrożonym ubóstwem i wykluczeniem społecznym oraz innym adresatom wsparcia w CT 9.
- 2) Wytyczne mają także zapewnić zgodność działań podejmowanych w CT 9 z udziałem środków EFS z polityką krajową w obszarze włączenia społecznego i zwalczania ubóstwa wyrażoną w prawie i dokumentach strategicznych i programowych, a także spójność między interwencją EFS na poziomie krajowym i regionalnym oraz komplementarność interwencji EFS i EFRR.
Wytyczne mają także za zadanie wspierać proces integrowania i indywidualizacji usług świadczonych przez różne podmioty zarówno na poziomie reform systemowych, jak

i na poziomie wsparcia bezpośredniego, w celu zapewnienia osobom zagrożonym ubóstwem i wykluczeniem społecznym wsparcia o najwyższej jakości (adekwatnego do potrzeb, skutecznego i efektywnego). Dodatkowo, Wytyczne służą zwiększeniu roli podmiotów ekonomii społecznej w kreowaniu polityki społecznej oraz realizacji działań na rzecz promocji włączenia społecznego i zwalczania ubóstwa, w szczególności w zakresie aktywnej integracji oraz usług społecznych świadczonych w interesie ogólnym.

- 3) Wytyczne są skierowane do IZ krajowymi i regionalnymi programami operacyjnymi na lata 2014 – 2020.
- 4) Wytyczne obowiązują w okresie realizacji programów operacyjnych na lata 2014-2020.
- 5) IZ PO zapewnia, że właściwa instytucja będąca stroną umowy o dofinansowanie projektu w ramach PO, zobowiąże beneficjenta w umowie o dofinansowanie projektu do stosowania Wytycznych.
- 6) IZ PO może wydawać wytyczne programowe dotyczące kwestii szczegółowych dla danego PO, które muszą być zgodne z Wytycznymi, zgodnie z art. 7 ustawy z dnia 11 lipca 2014 r. o zasadach realizacji programów w zakresie polityki spójności finansowanych w perspektywie finansowej 2014-2020.
- 7) Wytyczne stosuje się do projektów realizowanych w ramach następujących PI, wskazanych odpowiednio w rozporządzeniu Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1301/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. w sprawie Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i przepisów szczególnych dotyczących celu „Inwestycje na rzecz wzrostu i zatrudnienia” oraz w sprawie uchylenia rozporządzenia (WE) nr 1080/2006 (Dz. Urz. UE L 347 z 20.12.2013, str. 289) oraz w rozporządzeniu Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1304/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. w sprawie Europejskiego Funduszu Społecznego i uchylającym rozporządzenie Rady (WE) nr 1081/2006:
  - a) *9a inwestycje w infrastrukturę zdrowotną i społeczną, które przyczyniają się do rozwoju krajowego, regionalnego i lokalnego, zmniejszania nierówności w zakresie stanu zdrowia, promowanie włączenia społecznego poprzez lepszy dostęp do usług społecznych, kulturalnych i rekreacyjnych, oraz przejścia z usług instytucjonalnych na usługi na poziomie społeczności lokalnych,*
  - b) *9i aktywne włączenie, w tym z myślą o promowaniu równych szans oraz aktywnego uczestnictwa i zwiększaniu szans na zatrudnienie,*
  - c) *9iv ułatwianie dostępu do przystępnych cenowo, trwałych oraz wysokiej jakości usług, w tym opieki zdrowotnej i usług socjalnych świadczonych w interesie ogólnym,*

d) 9v *wspieranie przedsiębiorczości społecznej i integracji zawodowej w przedsiębiorstwach społecznych oraz ekonomii społecznej i solidarnej w celu ułatwiania dostępu do zatrudnienia*

z wyłączeniem infrastruktury zdrowotnej (w ramach PI 9a) i usług opieki zdrowotnej (w ramach PI 9iv).

Rozdział 3 – Słownik pojęć

- 1) Cross-financing - mechanizm zdefiniowany w Wytycznych Ministra Infrastruktury i Rozwoju w zakresie kwalifikowalności wydatków w ramach Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego oraz Funduszu Spójności na lata 2014-2020.
- 2) Deinstytucjonalizacja usług - proces przejścia od usług świadczonych w formach instytucjonalnych do usług świadczonych na poziomie lokalnym, wymagający z jednej strony rozwoju usług świadczonych na poziomie lokalnych społeczności, z drugiej - stopniowej eliminacji usług świadczonych w formach instytucjonalnych. Integralnym elementem deinstytucjonalizacji usług jest profilaktyka, która obejmuje różnorodne rodzaje wsparcia, mające zapobiegać umieszczeniu osób w formach instytucjonalnych, a w przypadku dzieci zapobiegać rozdzieleniu dziecka z rodziną i umieszczeniu pod opieką zastępczą.
- 3) Mechanizm racjonalnych usprawnień - konieczne i odpowiednie zmiany oraz dostosowania, nienakładające nieproporcjonalnego lub nadmiernego obciążenia, rozpatrywane osobno dla każdego konkretnego przypadku, w celu zapewnienia osobom (w szczególności osobom z niepełnosprawnościami) możliwości korzystania z wszelkich praw człowieka i podstawowych wolności oraz ich wykonywania na zasadzie równości z innymi osobami.
- 4) Mieszkanie o charakterze wspieranym – forma pomocy społecznej w postaci mieszkania chronionego (zgodnie z ustawą z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej; Dz. U. z 2013 r. poz. 182, z późn. zm.) lub w postaci innego mieszkania lub domu rozumianego jako pomoc przygotowująca osoby w nim przebywające, pod opieką specjalistów, do prowadzenia samodzielnego życia lub zastępującą pobyt w placówce zapewniającej całodobową opiekę w formie instytucjonalnej. Mieszkanie o charakterze wspieranym zapewnia warunki niezależnego życia lub samodzielnego funkcjonowania w środowisku, w integracji ze społecznością lokalną.
- 5) Opiekun nieformalny – osoba niebędąca zawodowym opiekunem, opiekująca się osobą niesamodzielną, np. członek rodziny.

- 6) Osoby lub rodziny zagrożone ubóstwem lub wykluczeniem społecznym:
- a) osoby lub rodziny korzystające ze świadczeń z pomocy społecznej zgodnie z ustawą z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej lub kwalifikujące się do objęcia wsparciem pomocy społecznej, tj. spełniające co najmniej jeden z warunków określonych w art. 7 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej;
  - b) osoby przebywające w pieczy zastępczej lub opuszczające pieczę zastępczą, rodziny przeżywające trudności w pełnieniu funkcji opiekuńczo-wychowawczych oraz osoby sprawujące rodzinną pieczę zastępczą, o których mowa w ustawie z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. z 2013 r. poz. 135, z późn. zm.);
  - c) osoby nieletnie, wobec których zastosowano środki zapobiegania i zwalczania demoralizacji i przestępczości zgodnie z ustawą z dnia 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich (Dz. U. z 2014 r. poz. 382);
  - d) osoby przebywające w młodzieżowych ośrodkach wychowawczych i młodzieżowych ośrodkach socjoterapii, o których mowa w ustawie z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz. U. z 2004 r. Nr 256, poz. 2572, z późn. zm.);
  - e) osoby lub rodziny należące do mniejszości narodowych lub etnicznych, o których mowa w ustawie z dnia 6 stycznia 2005 r. o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym (Dz. U. Nr 17, poz. 141, z późn. zm.), kwalifikujące się do objęcia wsparciem pomocy społecznej, tj. spełniające co najmniej jeden z warunków określonych w art. 7 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej;
  - f) osoby z zaburzeniami psychicznymi, o których mowa w ustawie z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego (Dz. U. 2011 r. Nr 231, poz. 1375),
  - g) osoby z gospodarstw domowych bez osób pracujących lub z jedną osobą pracującą;
  - h) osoby niesamodzielne;
  - i) osoby zagrożenie eksmisją;
  - j) osoby odbywające kary pozbawienia wolności.
- 7) Osoba niesamodzielna – osoba, która ze względu na podeszły wiek, stan zdrowia lub niepełnosprawność wymaga opieki lub pomocy w zaspokajaniu niezbędnych potrzeb życiowych.
- 8) Ośrodek wsparcia ekonomii społecznej (OWES) - podmiot, który świadczy łącznie wszystkie rodzaje usług wsparcia ekonomii społecznej na terytorium wskazanym przez

samorząd województwa i wynikającym z wieloletniego regionalnego planu działań na rzecz rozwoju ekonomii społecznej.

9) Otoczenie osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym – to członkowie rodzin lub inne osoby mieszkające we wspólnym gospodarstwie domowym z osobami zagrożonymi wykluczeniem społecznym lub w najbliższym środowisku tych osób, a także opiekunowie i podopieczni osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym.

10) Podmiot ekonomii społecznej:

- a) przedsiębiorstwo społeczne;
- b) podmiot reintegracyjny, realizujący usługi reintegracji społecznej i zawodowej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, w tym:
  - i. podmioty, o których mowa w ustawie z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym (Dz. U. 2011 r. Nr 43, poz. 225, z późn. zm.), tj. centrum integracji społecznej (CIS) i klub integracji społecznej (KIS),
  - ii. podmioty rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnienia osób niepełnosprawnych, o których mowa w ustawie z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz. U. z 2011 r. Nr 127, poz. 721, z późn. zm.), tj. zakład aktywności zawodowej (ZAZ) i warsztat terapii zajęciowej (WTZ);
- c) organizacja pozarządowa prowadząca zarówno działalność odpłatną, jak i nieodpłatną pożytku publicznego zgodnie z ustawą z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. z 2014 r. poz. 1118, z późn. zm.), o ile zatrudnia pracowników;
- d) podmiot sfery gospodarczej utworzony w związku z realizacją celu społecznego bądź dla którego leżący we wspólnym interesie cel społeczny jest racją bytu działalności komercyjnej. Grupę tę można podzielić na następujące podgrupy:
  - i. organizacje pozarządowe prowadzące działalność gospodarczą, z której zyski wspierają realizację celów statutowych,
  - ii. ZAZ,
  - iii. spółdzielnie, których celem jest zatrudnienie tj. spółdzielnie pracy, inwalidów i niewidomych.

11) Pośrednik finansowy - podmiot wybrany przez fundusz funduszy i udzielający wsparcia zwrotnego bezpośrednio podmiotom ekonomii społecznej.

- 12) Projekt realizowany w partnerstwie – projekt, o którym mowa w art. 33 ustawy z dnia 11 lipca 2014 r. o zasadach realizacji programów w zakresie polityki spójności finansowanych w perspektywie finansowej 2014-2020.
- 13) Projekt zintegrowany – projekt, o którym mowa w art. 32 ustawy z dnia 11 lipca 2014 r. o zasadach realizacji programów w zakresie polityki spójności finansowanych w perspektywie finansowej 2014-2020.
- 14) Przedsiębiorstwo społeczne - podmiot, który spełnia łącznie poniższe warunki:
- a) jest podmiotem prowadzącym zarejestrowaną w Krajowym Rejestrze Sądowym działalność gospodarczą (wyodrębnioną pod względem organizacyjnym i rachunkowym), której celem jest integracja społeczna i zawodowa osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym (zatrudnienie co najmniej 50% osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym lub 30% osób z niepełnosprawnościami o umiarkowanym lub znacznym stopniu niepełnosprawności) lub świadczenie usług społecznych w interesie ogólnym, przy jednoczesnej realizacji celów prozatrudnieniowych (zatrudnienie co najmniej 20% osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym);
  - b) jest podmiotem, który nie dystrybuuje zysku lub nadwyżki bilansowej pomiędzy udziałowców, akcjonariuszy lub pracowników, ale przeznaczą go na wzmocnienie potencjału przedsiębiorstwa jako kapitał niepodzielny oraz w określonej części na reintegrację zawodową i społeczną (w przypadku przedsiębiorstw o charakterze zatrudnieniowym) lub na działalność pożytku publicznego prowadzoną na rzecz społeczności lokalnej, w której działa przedsiębiorstwo;
  - c) jest zarządzany na zasadach demokratycznych (w przypadku spółdzielni) albo co najmniej posiada ciało konsultacyjno-doradcze z udziałem pracowników lub innych interesariuszy, zaś wynagrodzenia kadry zarządzającej są ograniczone limitami.
- 15) Ścieżka reintegracji – najczęściej długotrwały proces reintegracji osób lub rodzin zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym i wyprowadzania tych osób z ubóstwa lub wykluczenia społecznego za pomocą zestawu kompleksowych i zindywidualizowanych form wsparcia, pozwalających na reintegrację tych osób lub rodzin. Ścieżka reintegracji może być realizowana w ramach jednego projektu (ścieżka udziału w projekcie) lub – ze względu na złożoność problemów i potrzeb danej osoby lub rodziny – wykraczać poza ramy jednego projektu i być kontynuowana w innym projekcie lub pozaprojektowo. Może być realizowana przez jedną lub kilka instytucji zazwyczaj w sposób sekwencyjny.

16) Środowiska lub lokalne społeczności zagrożone ubóstwem lub wykluczeniem społecznym – środowiska lub społeczności, cechujące się nasilonym występowaniem przesłanek wykluczających, o których mowa w pkt 6 (zarówno jeśli chodzi o ich zakres, jak i skalę), oraz środowiska lub społeczności, które zamieszkują obszary zdegradowane w rozumieniu Wytycznych Ministra Infrastruktury i Rozwoju w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020.

17) Usługi aktywnej integracji – usługi, których celem jest:

- a) przywrócenie możliwości lub zdolności uzyskania zatrudnienia lub innej formy aktywności zawodowej;
- b) rozwinięcie lub wzmocnienie samodzielności życiowej i społecznej;
- c) zapobieganie procesom ubóstwa, marginalizacji i wykluczenia społecznego.

18) Usługi w formie instytucjonalnej – usługi świadczone w placówce, w której:

- a) liczba pensjonariuszy uniemożliwia świadczenie usług w sposób indywidualny (dostosowany do potrzeb i możliwości danej osoby);
- b) pensjonariusze nie mają możliwości podejmowania decyzji, które dotyczą ich życia;
- c) wymagania organizacyjne mają zazwyczaj pierwszeństwo przed indywidualnymi potrzebami mieszkańców.

19) Usługi społeczne świadczone w interesie ogólnym:

- a) usługi asystenckie i opiekuńcze nad osobami niesamodzielnymi o różnym stopniu niesamodzielności, w tym usługi opiekuńcze i specjalistyczne usługi opiekuńcze, których zakres i wymagania kwalifikacyjne dla kadr określa ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej;
- b) usługi wsparcia rodziny zgodnie z ustawą z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej w tym:
  - i. praca z rodziną, w tym asystentura rodzinna, konsultacje i poradnictwo specjalistyczne, terapia i mediacja; usługi dla rodzin z dziećmi, w tym usługi opiekuńcze i specjalistyczne, pomoc prawna, szczególnie w zakresie prawa rodzinnego; organizowanie dla rodzin spotkań, mających na celu wymianę ich doświadczeń oraz zapobieganie izolacji, zwanych „grupami wsparcia” lub „grupami samopomocowymi”,
  - ii. pomoc w opiece i wychowaniu dziecka, w tym poprzez usługi placówek wsparcia dziennego w formie opiekuńczej i specjalistycznej oraz w formie pracy podwórkowej;

- c) usługi pieczy zastępczej zgodnie z ustawą z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej;
  - d) usługi w mieszkaniach chronionych (zgodnie z ustawą z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej) i innych formach mieszkań o charakterze wspieranym;
- 20) Usługi świadczone w lokalnej społeczności - usługi umożliwiające osobom niezależne życie w środowisku lokalnym. Usługi te zapobiegają odizolowaniu osób od rodziny i środowiska lokalnego, a gdy to nie jest możliwe, gwarantują tym osobom warunki życia jak najbardziej zbliżone do warunków domowych i rodzinnych. Są to w szczególności usługi świadczone w miejscu zamieszkania, w mieszkaniu o charakterze wspieranym, a także w instytucji (placówce) oferującej wsparcie dzienne lub całodobowe, o ile rozmiar tej instytucji oraz jej kultura organizacyjna gwarantują, że usługi są świadczone w sposób zindywidualizowany (dostosowany do potrzeb i możliwości danej osoby) oraz jak najbardziej zbliżony do warunków odpowiadających życiu w środowisku rodzinnym i umożliwiający odbiorcom tych usług podejmowanie decyzji o własnym życiu. Oznacza to, że osoby przebywające w tej instytucji nie są odizolowane od ogółu społeczności lub nie są zmuszane mieszkać razem oraz mają kontrolę nad swoim życiem i nad decyzjami, które ich dotyczą, a wymagania organizacyjne w tej instytucji nie mają pierwszeństwa przed indywidualnymi potrzebami tych osób. W przypadku dzieci usługi świadczone w lokalnej społeczności oznaczają opiekę i wychowanie w środowisku rodzinnym lub w formach rodzinnych wskazanych w ustawie z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej.
- 21) Usługi wsparcia ekonomii społecznej - usługi animacji lokalnej (usługi animacyjne), rozwoju ekonomii społecznej (usługi inkubacyjne), usługi wsparcia istniejących przedsiębiorstw społecznych (usługi biznesowe).

Rozdział 4 – Projekty realizowane w zakresie celu tematycznego 9 EFS

Podrozdział 4.1 – Zasady ogólne realizacji CT 9 EFS

- 1) IZ PO WER i RPO zapewniają, że preferowane do wsparcia są osoby lub rodziny zagrożone ubóstwem lub wykluczeniem społecznym spełniające przesłankę ubóstwa albo osoby lub rodziny doświadczające wielokrotnego wykluczenia społecznego rozumianego jako wykluczenie z powodu więcej niż jednej z przesłanek, o których mowa w rozdziale 3 pkt 6.

- 2) IZ PO WER i IZ RPO gwarantują możliwość kierowania wsparcia do otoczenia osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, o ile odbywa się ono wraz ze wsparciem dla osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym oraz jest niezbędne dla skutecznego wsparcia tych osób.
- 3) IZ RPO gwarantuje, że wsparcie jest kierowane do środowisk lub lokalnych społeczności zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym. IZ RPO może określić zestaw cech lub wskaźników, na podstawie których będą zidentyfikowane środowiska lub lokalne społeczności zagrożone ubóstwem i wykluczeniem społecznym obejmowane wsparciem lub preferencje w dostępie do wsparcia.
- 4) IZ PO WER i IZ RPO zapewniają, że preferowane jest wsparcie dla osób lub rodzin zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym oraz środowisk lub lokalnych społeczności zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym w związku z rewitalizacją obszarów zdegradowanych, o której mowa w Wytycznych Ministra Infrastruktury i Rozwoju w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020.
- 5) IZ RPO zapewnia komplementarność wsparcia w ramach RPO z Programem Operacyjnym Pomoc Żywnościowa 2014-2020, zwanym dalej „PO PŻ”, współfinansowanym ze środków Europejskiego Funduszu Pomocy Najbardziej Potrzebującym zgodnie z rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 223/2014 z dnia 11 marca 2014 r. w sprawie Europejskiego Funduszu Pomocy Najbardziej Potrzebującym (Dz. Urz. UE L 72 z 12.03.2014, str. 1) oraz ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej. W tym celu IZ RPO:
  - a) zapewnia, że preferowane do objęcia wsparciem EFS są osoby lub rodziny korzystające z PO PŻ, w szczególności w celach wskazanych w podrozdziale 4.2 pkt 1, a zakres wsparcia dla tych osób lub rodzin nie będzie powielał działań, które dana osoba lub rodzina otrzymała lub otrzymuje z PO PŻ w ramach działań towarzyszących, o których mowa w PO PŻ;
  - b) przekazuje informacje o wybranych do dofinansowania projektach (w szczególności nazwę beneficjenta i jego dane kontaktowe oraz okres realizacji projektu) organizacjom partnerskim, o których mowa w PO PŻ;
  - c) w umowie lub w decyzji o dofinansowaniu projektu zobowiązuje beneficjenta do poinformowania organizacji partnerskich, o których mowa w PO PŻ, o prowadzonej rekrutacji do projektu, a także do ustalenia z tą organizacją

zakresu działań towarzyszących, które otrzymuje dana osoba lub rodzina w ramach PO PŻ .

- 6) W celu zapewnienia demarkacji pomiędzy CT 8 a CT 9 w zakresie wsparcia osób bezrobotnych, IZ RPO zapewnia, że w ramach CT 9 wsparcie jest kierowane do osób, wobec których zastosowanie wyłącznie instrumentów i usług rynku pracy jest niewystarczające i istnieje konieczność zastosowania w pierwszej kolejności instrumentów aktywnej integracji o charakterze społecznym, w tym do osób oddalonych od rynku pracy i skierowanych do objęcia Programem Aktywizacja i Integracja w oparciu ustawę z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (Dz. U. z 2013 r. poz. 647, z późn. zm.).
- 7) IZ PO WER zapewnia realizację wsparcia dedykowanego społeczności romskiej. Jednocześnie w ramach RPO osoby ze społeczności romskiej mogą uzyskać wsparcie, o ile są osobami zagrożonymi ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, przy czym wsparcie na poziomie RPO nie może mieć charakteru wsparcia dedykowanego tej społeczności.
- 8) IZ PO WER i IZ RPO zapewniają, że wsparcia dla osób odbywających karę pozbawienia wolności udziela się wyłącznie w ramach PO WER.
- 9) IZ PO WER i IZ RPO zapewniają, że ze środków EFS nie są finansowane bierne formy pomocy w postaci zasiłków. Świadczenia te mogą być uznane za wkład własny do projektu.
- 10) Dla zapewnienia skoordynowanej i komplementarnej realizacji projektów na poziomie lokalnym, IZ RPO może:
  - a) określić minimalną pulę środków, w ramach projektów realizowanych przez jednostki samorządu terytorialnego, która ma być zlecana zgodnie z ustawą z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie. IZ RPO może określić warunki brzegowe i preferencje dotyczące projektów jednostek samorządu terytorialnego, w tym również warunki brzegowe i preferencje dotyczące zlecania zadań (w tym szczegółowe preferowane rodzaje zadań, metody pracy, grupy docelowe, terytoria np. obszary rewitalizowane). Zastosowanie warunków brzegowych i preferencji ma umożliwiać realizację działań istotnych z punktu widzenia celów szczegółowych, wskaźników produktu i rezultatu RPO oraz regionalnej polityki społecznej. W związku z tym IZ RPO zapewnia, że w formułowaniu warunków brzegowych i preferencji uczestniczy ROPS.

- b) zapewnić, że projekty są realizowane w partnerstwie, w szczególności w partnerstwie jednostek samorządu terytorialnego z jednostkami spoza sektora finansów publicznych, w szczególności z podmiotami ekonomii społecznej i przedsiębiorcami. IZ RPO może także zapewnić obligatoryjny udział w partnerstwie co najmniej jednej jednostki organizacyjnej pomocy społecznej, o której mowa w ustawie z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej; IZ RPO może zapewnić, że projekty są realizowane wyłącznie w partnerstwie lub przeznaczyć określoną minimalną pulę alokacji na realizację projektów partnerskich;
- c) zapewnić, że na danym terytorium są realizowane projekty zintegrowane;
- d) zobowiązać beneficjentów w decyzji lub umowie o dofinansowanie projektu do informowania ośrodków pomocy społecznej o realizowanych projektach i ich uczestnikach, w szczególności gdy uczestnikami są osoby korzystające z pomocy społecznej;
- e) zobowiązać beneficjentów w decyzji lub umowie o dofinansowanie projektu do dokonywania diagnozy uczestników projektów i wyboru głównych narzędzi wsparcia wspólnie z ośrodkiem pomocy społecznej;
- f) zapewnić inny sposób koordynacji i komplementarności działań na poziomie lokalnym, gwarantujący spójność i wzajemne uzupełnianie się działań podejmowanych przez różnych beneficjentów na tym samym terytorium, w odniesieniu do tej samej grupy docelowej lub nastawionych na realizację tych samych celów lub rozwiązanie tych samych problemów, w tym uniknięcie konkurencji o uczestników i adresowania wsparcia do grup docelowych w mniejszym stopniu dotkniętych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym w celu szybkiego i łatwego osiągnięcia wymaganych wskaźników.

11) Wsparcie jest realizowane:

- a) przez pojedyncze podmioty;
- b) w partnerstwie.

12) IZ PO WER i IZ RPO stosuje mechanizmy zachęcające do realizacji projektów w partnerstwie wielosektorowym o charakterze podmiotowym (sektory: społeczny, prywatny, publiczny/rząd i samorząd/partnerstwo samorządów różnych szczebli), przedmiotowym (sektory różnych polityk publicznych) lub w partnerstwie sieciowym (podmiotów tożsamyh ze względu na rodzaj ich działalności).

- 13) IZ PO WER i IZ RPO może podjąć decyzję o realizacji projektów wyłącznie w partnerstwie w odniesieniu do wszystkich projektów realizowanych w CT 9, jak również w odniesieniu do określonej części CT 9 (grupy docelowej, typu projektów, instrumentów, usług, problemu do rozwiązania, konkursu itp.). IZ podejmując decyzję w tym względzie zwraca uwagę na korzyści wynikające z realizacji projektów w partnerstwie w tym zarówno na aspekty jakościowe, jak i związane ze sprawnością zarządzania i wdrażania PO.
- 14) IZ PO WER i IZ RPO może wskazać rodzaj partnerstwa pożądanego dla danego rodzaju problemu, planowanego rezultatu, grupy docelowej, projektu, instrumentu, usługi, terytorium.
- 15) W sytuacji, gdy projekt jest realizowany wyłącznie przez sektor publiczny, IZ RPO zapewnia, że część zadań w ramach takiego projektu jest zleczanych na zasadach określonych w ustawie z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie. IZ RPO określa wymogi dotyczące zlecenia zadań, w tym: rodzaje zadań i wysokość środków, które mają być zlecone.
- 16) IZ RPO profiluje interwencje uwzględniając w szczególności:
- a) wymiar terytorialny i zróżnicowania terytorialne (terytorialne natężenie problemów, degradację obszarów, potrzebę rewitalizacji);
  - b) problem do rozwiązania (rodzaj i skala problemu do rozwiązania za pomocą interwencji);
  - c) grupy docelowe (rodzaj tych grup i ich specyfika);
  - d) oczekiwany rezultat (pożądany stan po interwencji);
  - e) pożądane instrumentarium (rodzaju instrumentów wymagających wzmocnienia i upowszechniania);
  - f) typ projektu.

Profilowanie interwencji dotyczy zarówno konkursowego, jak i pozakonkursowego trybu wyboru projektów.

- 17) Dla zwiększenia oddziaływania interwencji IZ RPO może preferować wsparcie usług aktywnej integracji i usług społecznych świadczonych w interesie ogólnym w postaci interwencji sieciowej. Interwencja sieciowa oznacza, że wsparcie jest świadczone w ramach jednego projektu przez grupę podmiotów tożsamyh ze względu na rodzaj ich działalności, świadczone usługi lub grupę docelową (np. 1 projekt – 1 beneficjent

– 5 placówek wsparcia dziennego – 100 uczestników projektu). Interwencja sieciowa powoduje zmniejszenie konkurencji pomiędzy podmiotami o uczestników projektów i o środki finansowe, natomiast umożliwia zintegrowanie wysiłków i potencjału różnych podmiotów oraz ich wzajemne uczenie się. IZ RPO identyfikuje obszary, w których zastosowanie projektów sieciowych jest pożądane lub obowiązkowe, określa warunki brzegowe i preferencje dotyczące realizacji projektów w tych obszarach.

- 18) IZ RPO umożliwia wdrożenie bardziej skutecznych i efektywnych rozwiązań, instrumentów, narzędzi i metod pracy wypracowanych w ramach projektów innowacyjnych Programu Inicjatywy Wspólnotowej EQUAL, Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki lub PO WER. IZ RPO może wskazać konkretne pozytywnie zweryfikowane produkty projektów innowacyjnych Programu Inicjatywy Wspólnotowej EQUAL, Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki lub PO WER, które mają być wdrażane.
- 19) IZ RPO w odniesieniu do projektów przewidujących bezpośrednie wsparcie dla osób lub rodzin albo środowisk lub lokalnych społeczności zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym w ramach PI 9i i PI 9v oraz IZ PO WER w odniesieniu do projektów dedykowanych społeczności romskiej oraz więźniów stosuje kryteria wyboru projektów dotyczące efektywności społeczno-zatrudnieniowej, weryfikuje spełnienie tych kryteriów oraz zobowiązuje beneficjentów w decyzji lub umowie o dofinansowanie projektu i uczestników projektów w dokumentacji dotyczącej uczestnictwa w projekcie do przedstawienia informacji niezbędnych do weryfikacji tych kryteriów.
- 20) Efektywność społeczno-zatrudnieniowa pokazuje efekty reintegracji uczestników projektu osiągnięte w wyniku realizacji ścieżki udziału w projekcie.
- 21) Efektywność społeczno-zatrudnieniowa jest mierzona wśród uczestników projektu względem ich sytuacji w momencie rozpoczęcia udziału w projekcie, a więc w odniesieniu do stopnia wykluczenia społecznego uczestników projektu w momencie rozpoczęcia udziału w projekcie. Diagnozy uczestników projektu dokonuje pracownik socjalny, a przypadku osób, o których mowa w pkt 22 lit. e, pracownik socjalny we współpracy z doradcą zawodowym.
- 22) Kryterium efektywności społeczno-zatrudnieniowej oznacza odsetek uczestników projektu, którzy po zakończeniu udziału w projekcie rozpoczęli udział w określonych poniżej formach aktywizacji lub nauce albo podjęli zatrudnienie lub samozatrudnienie, liczony w stosunku do łącznej liczby uczestników projektu:

- a) rozpoczęli udział w aktywizacji społecznej, a więc w następujących formach wsparcia: terapia, psychoterapia, grupa wsparcia, klub samopomocy, WTZ, KIS.

Ten rodzaj efektywności jest mierzony w odniesieniu do uczestników projektu, którzy przystąpili do projektu jako osoby głęboko wykluczone społecznie, ze złożonymi ograniczeniami indywidualnymi, bez motywacji do podejmowania jakiegokolwiek aktywności, wymagające wzmocnienia motywacji i podstawowych kompetencji społecznych;

- b) rozpoczęli udział w aktywizacji społeczno-zawodowej, a więc w następujących formach wsparcia: udział w pracach społecznie użytecznych, uczestnictwo w CIS.

Ten rodzaj efektywności jest mierzony w odniesieniu do uczestników projektu, którzy przystąpili do projektu jako osoby głęboko wykluczone społecznie i ze złożonymi ograniczeniami indywidualnymi, jednak zmotywowane do udziału w procesie aktywizacji społeczno-zawodowej i do tego przygotowane (np. we wcześniejszych etapach aktywizacji), wymagające wzmocnienia kompetencji społecznych i wyposażenia w kompetencje i kwalifikacje potrzebne na rynku pracy.

- c) rozpoczęli udział w aktywizacji zawodowej, a więc udział w formach wsparcia przewidzianych w ustawie z dnia z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instrumentach rynku pracy (z wyłączeniem prac społecznie użytecznych), pracę w ZAZ lub udział w formach wsparcia przygotowujących do zatrudnienia lub samozatrudnienia w ramach usług OWES.

Ten rodzaj efektywności jest mierzony w odniesieniu do uczestników projektu, którzy przystąpili do projektu jako osoby zagrożone ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, które wymagają wsparcia w zakresie rozwoju kompetencji społecznych i wzmocnienia kompetencji i kwalifikacji zawodowych.

- d) rozpoczęli naukę w formach szkolnych. Ten rodzaj efektywności jest mierzony w odniesieniu do osób wymienionych w lit. a - c.

- e) podjęli zatrudnienie lub samozatrudnienie (również w ramach spółdzielni socjalnej lub innego przedsiębiorstwa społecznego oraz w ramach ZAZ), zgodnie z zasadami pomiaru efektywności zatrudnieniowej w rozumieniu Wytycznych Ministra Infrastruktury i Rozwoju w zakresie realizacji przedsięwzięć z udziałem środków Europejskiego Funduszu Społecznego w obszarze rynku pracy na lata 2014-2020, z zastrzeżeniem, że przy pomiarze efektywności zatrudnieniowej w CT 9 uwzględnia się osoby, które uzyskały zatrudnienie w wyniku wsparcia dotacyjnego, o którym mowa w rozdziale 4.4 Wytycznych.

Ten rodzaj efektywności jest mierzony w odniesieniu do uczestników projektu, którzy przystąpili do projektu jako osoby zagrożone ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, które wymagają wzmocnienia kompetencji i kwalifikacji zawodowych oraz uzupełniająco wsparcia w zakresie kompetencji społecznych.

- 23) Kryterium efektywności społeczno-zatrudnieniowej jest weryfikowane w terminie do trzech miesięcy od zakończenia udziału w projekcie.
- 24) Przy pomiarze efektywności społeczno-zatrudnieniowej za zakończenie udziału w projekcie należy uznać zakończenie uczestnictwa w formie lub formach wsparcia realizowanych w ramach projektu - zgodnie ze ścieżką udziału w projekcie. Zakończenie udziału w projekcie z powodu podjęcia zatrudnienia wcześniej niż uprzednio było to planowane należy uznać za zakończenie udziału w projekcie zgodnie z zaplanowaną ścieżką udziału w projekcie.
- 25) Potwierdzenie osiągnięcia kryterium efektywności społeczno-zatrudnieniowej następuje na podstawie dostarczonych przez uczestnika projektu dokumentów potwierdzających udział w aktywizacji społecznej, społeczno-zawodowej lub zawodowej, naukę w formach szkolnych, podjęcie zatrudnienia lub samozatrudnienia (np. zaświadczenie o udziale w KIS, kopia indywidualnego programu zatrudnienia socjalnego, kopia umowy o pracę lub umowy cywilnoprawnej, zaświadczenie z zakładu pracy o zatrudnieniu, zaświadczenie potwierdzające rejestrację działalności gospodarczej, zaświadczenie PUP o wyrejestrowaniu z ewidencji osób bezrobotnych z powodu podjęcia pracy). Mając na uwadze powyższe, IZ POWER i IZ RPO jest zobowiązana zagwarantować, że na etapie rekrutacji do projektu beneficjent zobowiąże uczestników do dostarczenia dokumentów potwierdzających osiągnięcie efektywności społeczno-zatrudnieniowej po zakończeniu udziału w projekcie - o ile uczestnicy ci rozpoczną aktywizację społeczną, społeczno-zawodową lub zawodową, naukę w formach szkolnych, zatrudnienie lub samozatrudnienie.
- 26) Szczegółowe zasady dotyczące m.in. poszczególnych form efektywności zatrudnieniowej oraz sposób weryfikacji spełnienia kryterium efektywności zatrudnieniowej określa IZ POWER i IZ RPO, z poszanowaniem postanowień Wytocznych.

Podrozdział 4.2 – Aktywna integracja w ramach PI 9i

- 1) IZ RPO zapewnia, że wsparcie w postaci usług aktywnej integracji jest adresowane do:
- a) osób lub rodzin zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym;

- b) środowisk lub lokalnych społeczności zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, w szczególności do lokalnych społeczności na obszarach zdegradowanych, w tym objętych rewitalizacją.
- 2) IZ RPO zapewnia, że wsparcie osób, rodzin, środowisk lub lokalnych społeczności zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym odbywa się z wykorzystaniem usług aktywnej integracji o charakterze:
- a) społecznym, których celem jest przywrócenie lub wzmocnienie kompetencji społecznych, zaradności, samodzielności i aktywności społecznej,
  - b) zawodowym, których celem jest pomoc w podjęciu decyzji dotyczącej wyboru lub zmiany zawodu, wyposażenie w kompetencje i kwalifikacje zawodowe oraz umiejętności pożądane na rynku pracy,
  - c) edukacyjnym, których celem jest wzrost poziomu wykształcenia lub jego dostosowanie do potrzeb rynku pracy,
  - d) zdrowotnym, których celem jest wyeliminowanie lub złagodzenie barier zdrowotnych utrudniających funkcjonowanie w społeczeństwie lub powodujących oddalenie od rynku pracy
- z zastrzeżeniem postanowień niniejszego podrozdziału.
- 3) IZ RPO zapewnia, że działania w zakresie aktywizacji zawodowej stanowią ostatni element realizacji ścieżki reintegracyjnej, zaś działania w zakresie aktywizacji edukacyjnej muszą być powiązane z działaniami w zakresie aktywizacji zawodowej.
- 4) IZ RPO zapewnia, że praca socjalna jest traktowana jako instrument aktywnej integracji o charakterze społecznym i obowiązkowo stosowana w projektach przez jednostki organizacyjne pomocy społecznej. Jednocześnie IZ RPO zapewnia, że projekty obejmujące wyłącznie pracę socjalną nie są przyjmowane do dofinansowania.
- 5) IZ RPO zapewnia, że proces wsparcia osób, rodzin, środowisk i lokalnych społeczności zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym odbywa się w oparciu o ścieżkę reintegracyjną, stworzoną indywidualnie dla każdej osoby, rodziny, środowiska lub lokalnych społeczności, z uwzględnieniem diagnozy sytuacji problemowej, zasobów, potencjału, predyspozycji, potrzeb.
- 6) IZ RPO zapewnia, że w odniesieniu do osób, których ścieżka reintegracyjna zakłada utworzenie przedsiębiorstwa społecznego lub zatrudnienie w takim przedsiębiorstwie wsparcie jest kontynuowane w ramach PI 9v. W szczególności dotyczy to osób, o których mowa w podrozdziale 4.4 pkt 16.
- 7) W ramach ścieżki reintegracyjnej, obok usług aktywnej integracji, mogą być realizowane usługi społeczne świadczone w interesie ogólnym, jeżeli jest to niezbędne dla zapewnienia indywidualizacji i kompleksowości wsparcia dla

konkretnej osoby, rodziny, środowiska czy lokalnej społeczności i przyczynia się do realizacji celów aktywnej integracji, o których mowa w rozdziale 3 pkt 17, przy czym wsparcie jest skoncentrowane na osobie i jej potrzebach, a nie na rozwijaniu usług.

- 8) Ścieżka reintegracji może wymagać zapewnienia kontynuacji wsparcia dla osób otrzymujących pomoc z projektów realizowanych w PI 9i w projektach PI 9v. Zadaniem IZ RPO jest promowanie takiej kontynuacji wsparcia, aby w pełni zrealizować ścieżkę reintegracji i osiągnąć cele, o których mowa w rozdziale 3 w pkt 17,
w szczególności osiągnąć zatrudnienie lub zatrudnienie lepszej jakości.
- 9) IZ RPO zachęca do tego, aby w ramach projektów pozakonkursowych jednostki organizacyjne pomocy społecznej, o których mowa w ustawie z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej, wdrażając usługi aktywnej integracji, zlecały realizację określonych zadań projektowych na zasadach dotyczących zlecenia realizacji zadań publicznych, określonych w ustawie z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie. IZ RPO może określić minimalną lub maksymalną pulę środków, która w ramach projektu może być przeznaczona na zlecenie realizacji zadań w ramach projektu na zasadach określonych w ustawie z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie oraz określić inne preferencje dotyczące powierzania zadań, w tym preferowane rodzaje zadań lub usług aktywizacyjnych, metody pracy, grupy docelowe, terytoria, np. obszary rewitalizowane.
- 10) IZ RPO zapewnia, że jednostki organizacyjne pomocy społecznej, o których mowa w ustawie z dnia 12 marca 2003 r. o pomocy społecznej, nie wdrażają samodzielnie instrumentów aktywizacji zawodowej. Wdrożenie tych instrumentów w ramach projektów ww. jednostek jest możliwe wyłącznie przez podmioty wyspecjalizowane w zakresie aktywizacji zawodowej. Usługi aktywnej integracji zawodowej są realizowane w szczególności przez:
  - a) partnerów projektowych jednostki organizacyjnej pomocy społecznej wybranych zgodnie z ustawą z dnia 11 lipca 2014 r. o zasadach realizacji programów w zakresie polityki spójności finansowanych w perspektywie finansowej 2014–2020, w szczególności powiatowe urzędy pracy lub organizacje pozarządowe posiadające status instytucji szkoleniowej lub agencji zatrudnienia;
  - b) powiatowy urząd pracy, zgodnie z przepisami ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, w tym w zakresie Programu Aktywizacja i Integracja;

- c) podmioty, którym zlecono zadanie publiczne na zasadach określonych w ustawie z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, w szczególności podmioty, o których mowa w ustawie z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym (tj. CIS i KIS), spółdzielnie socjalne oraz organizacje pozarządowe posiadające status instytucji szkoleniowej lub agencji zatrudnienia;
  - d) inne podmioty utworzone lub podlegające tej samej jednostce samorządu terytorialnego co jednostka organizacyjna pomocy społecznej.
- 11) IZ RPO, w odniesieniu do jednostek organizacyjnych pomocy społecznej, o których mowa w ustawie z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej, stosuje mechanizmy promujące wykorzystanie kontraktu socjalnego oraz programów aktywności lokalnej w formie lokalnych programów pomocy społecznej, o których mowa w ww. ustawie
- 12) Kontrakty socjalne są realizowane poprzez usługi aktywnej integracji, w tym pracę socjalną z osobą lub rodziną.
- 13) Projekty aktywności lokalnej są realizowane poprzez usługi aktywnej integracji, w tym pracę socjalną ze społecznością lokalną, animację lokalną lub organizowanie społeczności lokalnej.
- 14) Kompleksową usługą aktywnej integracji jest zestaw usług świadczonych przez podmioty zatrudnienia socjalnego, o których mowa w ustawie z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym.
- 15) IZ RPO zapewnia wsparcie służące poprawie dostępu do usług reintegracji zawodowej i społecznej świadczonych przez podmioty, o których mowa w ustawie z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym (tj. CIS i KIS).
- 16) Wsparcie, o którym mowa w pkt 15, jest udzielane na:
- a) stworzenie nowych miejsc aktywizacji poprzez utworzenie podmiotów, o których mowa w ustawie z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym;
  - b) wsparcie nowych osób w istniejących podmiotach, o których mowa w ustawie z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym .
- 17) IZ RPO zapewnia, że tworzenie nowych podmiotów, o których mowa w ustawie z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym, zwłaszcza CIS, uwzględnia aspekt terytorialnego nasilenia problemów wykluczenia społecznego i ubóstwa.
- 18) Szczególny rodzaj usług aktywnej integracji stanowią usługi na rzecz wsparcia zatrudnienia i rehabilitacji zawodowej i społecznej osób z niepełnosprawnościami. Zakres tych usług określono w pkt 19-22.
- 19) IZ RPO zapewnia wsparcie dla zatrudnienia i usług rehabilitacji zawodowej i społecznej osób z niepełnosprawnościami poprzez umożliwienie:

- a) uczestnictwa tych osób w otwartym rynku pracy dzięki zapewnieniu dostępu do usług asystenckich lub innych usług umożliwiających utrzymanie zatrudnienia i nabywanie nowych umiejętności społecznych i zawodowych, pozwalających utrzymać zatrudnienie;
- b) rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnienia w ramach ZAZ, której może towarzyszyć stymulacja do opuszczenia ZAZ w kierunku zatrudnienia w sektorze przedsiębiorczości społecznej lub na otwartym rynku pracy z wykorzystaniem usług asystenckich lub innych usług, o których mowa w lit. a;
- c) rehabilitacji zawodowej i społecznej w ramach WTZ z obowiązkową stymulacją do opuszczenia WTZ w kierunku zatrudnienia w ZAZ, w sektorze przedsiębiorczości społecznej lub na otwartym rynku pracy z wykorzystaniem usług asystenckich lub innych usług, o których mowa w lit. a;
- d) wsparcia w utrzymaniu zatrudnienia osób z niepełnosprawnościami, w szczególności w początkowym okresie zatrudnienia.

20) Wsparcie dla rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnienia w ZAZ odbywa się w szczególności poprzez tworzenie nowych ZAZ lub zwiększenie liczby miejsc pracy dla osób z niepełnosprawnościami w istniejących ZAZ oraz wykorzystanie w tych podmiotach usług aktywnej integracji stymulujących do opuszczenia ZAZ.

21) Wsparcie rehabilitacji zawodowej i społecznej w ramach WTZ odbywa się poprzez:

- a) wsparcie nowych osób w istniejących WTZ usługami aktywnej integracji;
- b) wsparcie dotychczasowych uczestników WTZ nową ofertą, wzbogaconą o usługi aktywnej integracji, w szczególności zawodowej.

Co do zasady nie są tworzone nowe WTZ. Ewentualną decyzję o dopuszczeniu możliwości tworzenia WTZ w ramach RPO podejmuje IZ RPO po przeprowadzeniu analizy potrzeb regionu w tym zakresie oraz zagwarantowaniu trwałości funkcjonowania nowotworzonych podmiotów.

22) W ramach aktywnej integracji nie są finansowane turnusy rehabilitacyjne, o których mowa w ustawie z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych.

23) IZ RPO zapewnia zastosowanie mechanizmów gwarantujących trwałość podmiotów, utworzonych ze środków EFS i zobowiązuje beneficjenta w decyzji lub umowie o dofinansowanie projektu do zachowania trwałości przez okres co najmniej 2 lat od momentu zakończenia działań projektowych. IZ RPO jest zobowiązana do weryfikacji spełnienia warunku trwałości, po upływie okresu wskazanego w decyzji lub umowie o dofinansowanie projektu. Dla zapewnienia trwałości ZAZ, IZ RPO gwarantują, że

podmioty te uzyskują wsparcie w postaci usług o charakterze biznesowym dla istniejących podmiotów ekonomii społecznej w ramach Pi 9v.

24) Wsparcie dla infrastruktury niezbędnej do świadczenia usług aktywnej integracji odbywa się zgodnie z regulacjami podrozdziału 4.5.

Podrozdział 4.3 – Wsparcie rozwoju usług społecznych świadczonych w interesie ogólnym w ramach PI 9iv

- 1) IZ RPO gwarantuje, że przedsięwzięcia dotyczące poprawy dostępu do usług są realizowane na obszarach, na których istnieją deficyty w zakresie dostępności do poszczególnych rodzajów usług. IZ RPO definiuje obszary kwalifikujące się do otrzymania wsparcia w oparciu o analizę uwarunkowań wewnątrzregionalnych (lokalnych i ponadlokalnych), przeprowadzoną w szczególności na podstawie stopnia upowszechnienia usług, sytuacji demograficznej i prognozowanych trendów w tym zakresie, uwarunkowań ekonomiczno-społecznych, popytu na usługi.
- 2) IZ RPO koncentruje wsparcie na usługach świadczonych w środowisku lokalnym, natomiast usługi w formie instytucjonalnej są wspierane w ograniczonym zakresie, zgodnie z pkt 3 i 4
- 3) IZ RPO zapewnia, że nie są tworzone nowe miejsca realizacji usług społecznych świadczonych w interesie ogólnym w formach instytucjonalnych.
- 4) IZ RPO może umożliwić wsparcie dla realizacji usług społecznych świadczonych w interesie ogólnym w istniejących formach instytucjonalnych, ale wyłącznie w odniesieniu do wybranych kategorii osób, których stan zdrowia lub inne przesłanki nie pozwalają na zapewnienie im usług świadczonych w lokalnej społeczności. Dotyczy to w szczególności: osób z wysokim stopniem niepełnosprawności, osób cierpiących na poważne zaburzenia psychiczne uniemożliwiające funkcjonowanie i zagrażające zdrowiu i bezpieczeństwu własnemu i otoczenia, osób wymagających całodobowej opieki lekarskiej oraz dostępu do specjalistycznej aparatury medycznej, osób w podeszłym wieku i wysokim stopniu niesamodzielności.
- 5) IZ RPO umożliwia wsparcie dla usług w formie instytucjonalnej w kierunku ich przekształcenia w usługi świadczone w lokalnej społeczności. Wsparcie dla infrastruktury niezbędnej do świadczenia usług społecznych świadczonych w interesie ogólnym odbywa się zgodnie z regulacjami podrozdziału 4.5.

Podrozdział 4.3.1 – Usługi asystenckie i opiekuńcze nad osobami niesamodzielnymi

- 1) IZ RPO zapewnia, że wsparcie usług opieki nad osobami niesamodzielnymi o różnym stopniu niesamodzielnności odbywa się poprzez wsparcie usług świadczonych w lokalnej społeczności, w tym w:
  - a) miejscu zamieszkania;
  - b) mieszkaniach o charakterze wspieranym;
  - c) ośrodkach zapewniających opiekę dzienną (o ile stanowią formę usług świadczonych w lokalnej społeczności);
  - d) ośrodkach zapewniających opiekę całodobową (o ile stanowią formę usług świadczonych w lokalnej społeczności).
- 2) IZ RPO zapewnia, że wsparcie, o którym mowa w pkt 1, odbywa się w szczególności poprzez:
  - a) usługi opiekuńcze i specjalistyczne usługi opiekuńcze w miejscu zamieszkania, o których mowa w ustawie z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej;
  - b) wykorzystanie dziennych opiekunów, asystentów osób niesamodzielnych, wolontariatu opiekuńczego, pomocy sąsiedzkiej i innych form samopomocowych;
  - c) inne usługi zwiększające mobilność, autonomię i bezpieczeństwo osób niesamodzielnych (np. likwidowanie barier architektonicznych w miejscu zamieszkania, dowożenie posiłków);
  - d) wykorzystanie nowoczesnych technologii w usługach opiekuńczych, np. teleopieki i innych form niebezpośrednich usług opiekuńczych wykorzystujących nowe technologie, aktywizacja środowisk lokalnych w celu tworzenia społecznych (sąsiedzkich) metod samopomocy przy wykorzystaniu nowych technologii;
  - e) działania wspierające opiekunów nieformalnych w opiece domowej poprzez:
    - i) tworzenie miejsc opieki w zastępstwie za opiekunów nieformalnych (wyłącznie w formie usług świadczonych w lokalnej społeczności) albo sfinansowanie usługi opiekuńczej,
    - ii) zwiększenie dostępu do sprzętu pielęgnacyjnego, rehabilitacyjnego i medycznego poprzez tworzenie wypożyczalni takiego sprzętu w połączeniu z nauką ich obsługi i doradztwem w zakresie jego wykorzystania,
    - iii) umożliwienie edukacji, w tym szkoleń, praktyk i wymiany doświadczeń dla opiekunów nieformalnych potrzebnych do opieki nad osobami niesamodzielnymi.
- 3) IZ RPO gwarantuje, że docelowa maksymalna liczba miejsc w formach, o których mowa w pkt 1, jest nie większa niż 20. W sytuacji gdy przepisy prawa krajowego określają

niższy dopuszczalny limit miejsc w poszczególnych formach wsparcia wskazanych w pkt 1, nie jest stosowany limit 20 miejsc, ale stosowne przepisy prawa krajowego.

- 4) IZ RPO zapewnia, że wsparcie dla usług opiekuńczych w formach, o których mowa w pkt 1, odbywa się poprzez:
  - a) tworzenie miejsc opieki dla osób niesamodzielnych w nowo tworzonych lub istniejących mieszkaniach o charakterze wspieranym albo ośrodkach zapewniających opiekę dzienną lub całodobową, w tym miejsc opieki krótkoterminowej w zastępstwie za osoby na co dzień opiekujące się osobami niesamodzielnymi;
  - b) finansowanie usługi asystenckiej lub opiekuńczej dla osoby niesamodzielnej w celu umożliwienia jej opiekunom podjęcia aktywności zawodowej - wsparcie adresowane do opiekunów.
- 5) IZ RPO zapewnia, że wsparcie usług w ramach danego podmiotu odbywa się przez okres nie dłuższy niż 3 lata.
- 6) IZ RPO zobowiązuje beneficjenta w decyzji lub umowie o dofinansowanie projektu do zachowania trwałości miejsc opieki przez okres co najmniej 2 lat od momentu zakończenia realizacji projektu.
- 7) Wsparcie jest adresowane, co do zasady, do osób niesamodzielnych, których sytuacja materialna lub sytuacja materialna ich opiekunów nieformalnych nie pozwala na samodzielny zakup usług asystenckich i opiekuńczych. Pozostałe osoby mogą korzystać z usług na zasadach częściowej lub całkowitej odpłatności, której poziom jest uzależniony od sytuacji materialnej tych osób. Zasady odpłatności określa IZ RPO we współpracy z ROPS. Stosowanie odpłatności w projekcie musi być zaplanowane we wniosku o dofinansowanie projektu, przy czym odpłatności te stanowią wkład własny w projekcie.
- 8) Wsparcie dla infrastruktury niezbędnej do świadczenia usług asystenckich i opiekuńczych odbywa się zgodnie z regulacjami podrozdziału 4.5.

Podrozdział 4.3.2 – Usługi wsparcia rodziny i pieczy zastępczej

- 1) Ze względu na podział zadań w zakresie wsparcia rodziny i pieczy zastępczej pomiędzy gminę i powiat istnieje możliwość:
  - a) realizacji z EFS działań na rzecz wsparcia rodziny i pieczy zastępczej w ramach projektów realizowanych w partnerstwie, wspierających jednocześnie realizację zadań gminy (w szczególności w zakresie pracy z rodziną) i powiatu (w zakresie pieczy zastępczej) – opcja rekomendowana;
  - b) realizacji z EFS działań odrębnie przez każdy z podmiotów, przy czym działania na rzecz wsparcia rodziny i pieczy zastępczej mogą być elementem szerszych działań

projektowych dotyczących włączenia społecznego i zwalczania ubóstwa realizowanych na poziomie gminy i powiatu.

- 2) Możliwy zakres usług wsparcia rodziny i pieczy zastępczej, w tym działań na rzecz usamodzielnienia osób opuszczających pieczę zastępczą, określa ustawa z dnia 9 marca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej. IZ RPO zapewnia, że wsparcie dla rodziny i pieczy zastępczej odbywa się zgodnie z ww. ustawą. Jednocześnie IZ RPO zapewnia, że z EFS nie są finansowane świadczenia wypłacane na podstawie tej ustawy. Świadczenia te mogą stanowić wkład własny do projektu.
- 3) IZ RPO zapewnia, że w RPO są realizowane działania wspierające proces deinstytucjonalizacji pieczy zastępczej, w tym działania profilaktyczne mające ograniczyć umieszczanie dzieci w pieczy zastępczej (praca z rodziną, pomoc w opiece i wychowaniu dzieci) oraz działania prowadzące do powstawania rodzinnych form pieczy zastępczej.
- 4) IZ RPO zapewnia, że działania profilaktyczne w postaci pomocy w opiece i wychowaniu dzieci w formie placówek wsparcia dziennego obejmują zarówno tworzenie nowych placówek wsparcia dziennego, jak również wsparcie istniejących placówek. IZ RPO zapewnia, że wsparcie istniejących placówek jest możliwe wyłącznie, jeżeli nastąpi zwiększenie liczby dzieci w tych placówkach lub rozszerzenie oferty wsparcia. Natomiast w przypadku wsparcia na tworzenie nowych placówek, IZ RPO zobowiązuje beneficjenta w decyzji lub umowie o dofinansowanie projektu do zachowania trwałości przez okres co najmniej 2 lat od momentu zakończenia działań projektowych.
- 5) IZ RPO może określić preferowane formy pomocy w opiece i wychowaniu dzieci oraz określić inne preferencje, kierując się w szczególności przesłankami, o których mowa w podrozdziale 2.1 pkt 20.
- 6) IZ RPO zapewnia, że w placówkach wsparcia dziennego w formie opiekuńczej oraz placówkach prowadzonych w formie pracy podwórkowej obowiązkowo są realizowane zajęcia rozwijające co najmniej jedną z ośmiu kompetencji kluczowych wskazanych w zaleceniu Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 18 grudnia 2006 r. w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie (2006/962/WE) (Dz. Urz. UE L 394 z 30.12.2006, str. 10):
  - a) porozumiewanie się w języku ojczystym;
  - b) porozumiewanie się w językach obcych;
  - c) kompetencje matematyczne i podstawowe kompetencje naukowo-techniczne;
  - d) kompetencje informatyczne;
  - e) umiejętność uczenia się;
  - f) kompetencje społeczne i obywatelskie;
  - g) inicjatywność i przedsiębiorczość;
  - h) świadomość i ekspresja kulturalna.

- 7) IZ RPO zapewnia, że wobec osób w wieku 15+ objętych wsparciem w ramach placówek wsparcia dziennego oraz pieczy zastępczej są obowiązkowo stosowane usługi aktywnej integracji o charakterze zawodowym, o których mowa w podrozdziale 4.2, w szczególności zaś działania pozwalające wspieranym osobom podjąć decyzję o wyborze dotyczącym dalszej edukacji i zawodu.
- 8) IZ RPO zapewnia, że w ramach działań prowadzących do powstawania rodzinnych form pieczy zastępczej jest realizowane kształcenie kandydatów na rodziny zastępcze, prowadzących rodzinne domy dziecka i dyrektorów placówek opiekuńczo-wychowawczych typu rodzinnego oraz doskonalenie osób sprawujących rodzinną pieczę zastępczą w ww. formach.
- 9) Wsparcie dla infrastruktury usług pieczy zastępczej odbywa się zgodnie z regulacjami podrozdziału 4.5.

Podrozdział 4.3.3 – Mieszkania o charakterze wspieranym

- 1) IZ RPO zapewnia, że wsparcie dla mieszkań o charakterze wspieranym odbywa się poprzez:
  - a) tworzenie miejsc pobytu w nowo tworzonych lub istniejących w mieszkaniach o charakterze wspieranym dla osób lub rodzin zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym;
  - b) sfinansowanie formy pomocy w postaci mieszkania o charakterze wspieranym dla osób lub rodzin zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym.
- 2) W przypadku tworzenia miejsc pobytu w mieszkaniach chronionych, o których mowa w ustawie z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej, jest stosowany standard dotyczący tej formy pomocy wynikający z ww. ustawy. W przypadku tworzenia miejsc pobytu w innych niż mieszkania chronione formach mieszkań o charakterze wspieranym IZ RPO zapewnia, że miejsca te są tworzone zgodnie z zasadami obowiązującymi dla usług świadczonych na poziomie lokalnych społeczności.
- 3) IZ RPO zapewnia trwałość utworzonych miejsc pobytu, o których mowa w pkt 1 lit. a, przez okres co najmniej 2 lat od momentu zakończenia działań projektowych.
- 4) Wsparcie dla infrastruktury usług mieszkań o charakterze wspieranym odbywa się zgodnie z regulacjami podrozdziału 4.5.

Podrozdział 4.4 – Wsparcie rozwoju sektora ekonomii społecznej w ramach

PI 9v

- 1) IZ PO WER i IZ RPO zapewniają, że wsparcie jest adresowane do podmiotów ekonomii społecznej.

- 2) IZ PO WER zapewnia wsparcie zwrotne dla istniejących podmiotów ekonomii społecznej, w tym przedsiębiorstw społecznych zgodnie z postanowieniami KPRES oraz wynikami oceny *ex ante*, przeprowadzonej zgodnie z art. 37 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. ustanawiającego wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz ustanawiającego przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności i Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz uchylającego rozporządzenie Rady (WE) nr 1083/2006.
- 3) IZ RPO zapewnia, że w ramach RPO jest udzielane wsparcie w postaci bezzwrotnych środków (dotacji) na tworzenie miejsc pracy w przedsiębiorstwach społecznych. Udzielanie dotacji przez beneficjentów odbywa się na podstawie decyzji lub umowy o dofinansowanie projektu. IZ RPO zapewnia, że tworzenie miejsc pracy odbywa się poprzez:
  - a) tworzenie nowych przedsiębiorstw społecznych, o ile przyczyni się do stworzenia miejsc pracy dla osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym,
  - b) wsparcie ekonomizacji podmiotów ekonomii społecznej, niebędących przedsiębiorstwami społecznymi, o ile przyczyni się do stworzenia miejsc pracy dla osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym.
- 4) Maksymalna kwota dotacji na stworzenie jednego miejsca pracy w przedsiębiorstwie społecznym wynosi 20 000 zł.
- 5) Dotacja jest przeznaczana na pokrycie wydatków niezbędnych do rozpoczęcia lub prowadzenia działalności w ramach przedsiębiorstwa społecznego
- 6) IZ RPO zapewnia, że przyznanie dotacji jest powiązane z innymi usługami służącymi:
  - a) nabyciu wiedzy i umiejętności potrzebnych do założenia, prowadzenia i rozwijania przedsiębiorstwa społecznego, w szczególności związanych ze sferą ekonomiczną funkcjonowania przedsiębiorstwa społecznego; wsparcie to jest dostosowane do poszczególnych etapów inkubacji przedsiębiorstwa społecznego oraz potrzeb założycieli przedsiębiorstwa i samego przedsiębiorstwa społecznego; IZ RPO umożliwia wykorzystanie różnorodnych form nabywania wiedzy i umiejętności na przykład takich jak szkolenia, warsztaty, doradztwo, mentoring, coaching, tutoring, współpraca, wizyty studyjne itp.;

- b) nabyciu i rozwijaniu kompetencji i kwalifikacji zawodowych potrzebnych do pracy w przedsiębiorstwie społecznym (adekwatnie do potrzeb i roli danej osoby w przedsiębiorstwie społecznym);
- c) uzyskaniu stabilności funkcjonowania i przygotowaniu do w pełni samodzielnego funkcjonowania po zakończeniu procesu inkubacji. W tym celu IZ RPO zapewnia, że nowo utworzonym przedsiębiorstwom społecznym jest oferowane wsparcie pomostowe w formie finansowej lub w formie zindywidualizowanych usług, o których mowa w lit. a i b. Zakres i intensywność wsparcia pomostowego oraz okres jego świadczenia, a także jego wysokość, w przypadku wsparcia finansowego, są dostosowane do indywidualnych potrzeb przedsiębiorstwa społecznego. Wsparcie pomostowe w formie finansowej jest świadczone przez okres nie krótszy niż 6 miesięcy i nie dłuższy niż 12 miesięcy. Wsparcie pomostowe w formie finansowej jest przyznawane w wysokości niezbędnej do sfinansowania podstawowych kosztów funkcjonowania przedsiębiorstwa społecznego w początkowym okresie działania, jednak nie większej niż zwielokrotniona o liczbę utworzonych miejsc pracy kwota minimalnego wynagrodzenia w rozumieniu przepisów o minimalnym wynagrodzeniu za pracę. Zaleca się, by finansowanie pomostowe było stopniowo zmniejszane, zwłaszcza w przypadku wsparcia pomostowego w formie finansowej wydłużonego do 12 miesięcy. Wsparcie pomostowe w formie zindywidualizowanych usług jest ukierunkowane w szczególności na wzmocnienie kompetencji biznesowych przedsiębiorstwa.
- 7) IZ RPO zapewnia, że operatorami bezzwrotnego wsparcia dotacyjnego i usług powiązanych z tym wsparciem są OWES.
- 8) IZ RPO zapewnia zachowanie ciągłości dostępu do usług wsparcia ekonomii społecznej w całym okresie programowania.
- 9) IZ RPO zapewnia, że co do zasady wybór OWES następuje na okres nie krótszy niż 36 miesięcy.
- 10) IZ RPO zapewnia, że do dofinansowania są wybierane OWES posiadające akredytację ministra właściwego do spraw zabezpieczenia społecznego dla wszystkich typów usług wsparcia ekonomii społecznej.
- 11) IZ RPO zapewnia, że przy wyborze OWES do dofinansowania są stosowane kryteria wyboru projektów wymagające od OWES osiągnięcia wybranych efektów działania OWES, określonych dla wszystkich typów usług świadczonych przez OWES (usług animacyjnych, inkubacyjnych i biznesowych) i wynikających z systemu akredytacji opracowanego w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki. IZ RPO zapewnia, że

przy wyborze OWES do dofinansowania stosowane są co najmniej następujące wskaźniki efektywnościowe:

a) dla usług animacji lokalnej (usług animacyjnych):

- i. wskaźnik 1: w wyniku działalności OWES powstały grupy inicjatywne, które w toku wsparcia wypracowały założenia co do utworzenia podmiotu ekonomii społecznej,
- ii. wskaźnik 2: w wyniku działalności OWES, środowiska (czyli społeczności lokalne, grupy, instytucje) objęte animacją przystąpiły do wspólnej realizacji projektu/przedsięwzięcia/inicjatywy na rzecz ekonomii społecznej;

b) dla usług rozwoju ekonomii społecznej (usług inkubacyjnych):

- i. wskaźnik 3: w wyniku działalności OWES powstało w ciągu roku średnio 10-12 miejsc pracy rocznie w powiatach i 20-25 miejsc pracy w miastach na prawach powiatu dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym w istniejących lub nowych przedsiębiorstwach społecznych. Miejsce pracy musi funkcjonować przez co najmniej 6 miesięcy,
- ii. wskaźnik 4: w wyniku działalności OWES zwiększyła się liczba organizacji prowadzących działalność odpłatną pożytku publicznego lub działalność gospodarczą, i stworzono nowe miejsca pracy na terenie funkcjonowania OWES;

c) dla usług wsparcia istniejących przedsiębiorstw społecznych (usług biznesowych):

- i. wskaźnik 5: w wyniku działalności OWES zatrudnienie we wspartych przedsiębiorstwach społecznych wzrosło w przeliczeniu na pełne etaty,
- ii. wskaźnik 6: w wyniku działalności OWES wzrosły obroty przedsiębiorstw objętych wsparciem o 5% w skali roku.

12) W przypadku wskaźników 1, 2, 4 i 6 wskazanych w pkt 11, IZ RPO określa w ramach kryteriów wyboru projektów minimalny wymagany poziom tych wskaźników, uwzględniając w szczególności stan rozwoju ekonomii społecznej w regionie lub subregionie oraz potrzeby rozwojowe, z uwzględnieniem różnicowań terytorialnych.

13) IZ RPO, w celu zapewniania monitorowania postępów w osiąganiu wskaźników określonych w pkt 11, zobowiązuje beneficjenta w decyzji lub umowie o dofinansowanie projektu do okresowego przedstawiania postępów w osiąganiu wymaganych wskaźników efektywnościowych.

14) IZ PO WER oraz IZ RPO zapewniają współpracę pośredników finansowych i OWES.

- 15) IZ RPO zapewnia, że jest preferowane tworzenie miejsc pracy i przedsiębiorstw społecznych w kluczowych sferach rozwojowych wskazanych w Działaniu I.4 KPRES, tj. zrównoważony rozwój, solidarność pokoleń, polityka rodzinna, turystyka społeczna, budownictwo społeczne, lokalne produkty kulturowe oraz w kierunkach rozwoju określonych w strategii rozwoju województwa i w regionalnym planie działania na rzecz rozwoju ekonomii społecznej.
- 16) IZ RPO zapewnia, że OWES współpracuje z beneficjentami projektów PI 9i i 9iv w celu wspierania zatrudnienia osób wychodzących z WTZ, CIS, placówek opiekuńczo-wychowawczych, zakładów poprawczych i innych tego typu placówek w przedsiębiorczości społecznej.
- 17) IZ RPO zapewnia realizację działań służących zwiększeniu roli podmiotów ekonomii społecznej w realizacji usług społecznych świadczonych w interesie ogólnym poprzez działania edukacyjne oddziałujące na sektor publiczny oraz poprzez wykorzystanie mechanizmu zlecenia usług w oparciu o ustawę z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie lub inne ustawy.
- 18) IZ RPO zapewnia, że OWES współpracują z regionalnym koordynatorem rozwoju ekonomii społecznej (ROPS), z którym wspólnie ustalają plan i zasady współpracy oraz realizacji wspólnych inicjatyw. Ww. podmioty określają podział zadań i obszarów kompetencji w szczególności w zakresie działań animacyjnych i edukacyjnych adresowanych do jednostek samorządu terytorialnego. Podział ról powinien wynikać z regionalnego planu działania na rzecz rozwoju ekonomii społecznej.
- 19) IZ RPO zapewnia, że w ramach działań koordynacyjnych dotyczących ekonomii społecznej mogą być realizowane jedynie następujące działania:
- a) tworzenie regionalnych sieci współpracy OWES działających w regionie, w tym w szczególności poprzez organizowanie regionalnych spotkań sieciujących dla OWES, umożliwiających wymianę informacji pomiędzy ośrodkami na temat podejmowanych działań, postępów i problemów w realizacji wsparcia, stosowanych rozwiązań i metodach pracy itp., a także agregowanie informacji na temat działalności OWES i wyników ich pracy na poziomie całego regionu oraz uspołnianie i synchronizowanie tych działań w regionie. Wspieranie działań OWES nakierowanych na jednostki samorządu terytorialnego;
  - b) tworzenie regionalnych sieci podmiotów ekonomii społecznej (klastry, franczyzy) oraz włączanie podmiotów ekonomii społecznej w istniejące na poziomie regionalnym organizacje branżowe (sieci, klastry);

- c) tworzenie regionalnych sieci kooperacji podmiotów ekonomii społecznej o charakterze reintegracyjnym (CIS, KIS, ZAZ, WTZ), mających umożliwić wzajemne uczenie się i wymianę informacji oraz wsparcie tych podmiotów w osiągnięciu standardów usług;
- d) inicjowanie współpracy jednostek systemu pomocy społecznej, podmiotów ekonomii społecznej o charakterze reintegracyjnym, OWES dla zwiększenia synergii działań podejmowanych przez te podmioty w procesie aktywizacji osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym i wzrostu zatrudnienia w sektorze ekonomii społecznej m.in. w celu zapewnienia ciągłości procesu reintegracyjnego, a także współpracy ww. podmiotów z innymi podmiotami takimi jak szkoły, uczelnie wyższe, instytucje rynku pracy, przedsiębiorstwa) m.in. w celu zwiększenia liczby staży i praktyk w podmiotach ekonomii społecznej czy też w typowych przedsiębiorstwach;
- e) budowanie powiązań pomiędzy nauką, biznesem i ekonomią społeczną na poziomie regionalnym (spotkania, warsztaty, doradztwo, wymiana informacji) w celu nawiązania stałej współpracy.
- f) organizacja przedsięwzięć służących zwiększaniu widoczności podmiotów ekonomii społecznej jako dostawców produktów i usług oraz wspieranie sprzedaży produktów i usług świadczonych przez podmioty ekonomii społecznej na poziomie regionalnym (np. targi ekonomii społecznej, sprzedaż produktów i usług podmiotów ekonomii społecznej za pomocą jednego regionalnego portalu);
- g) współpraca z jednostkami samorządu terytorialnego i innymi podmiotami lokalnymi, w szczególności podmiotami ekonomii społecznej, w zakresie tworzenia lokalnych planów rozwoju ekonomii społecznej (spotkania, wymiana informacji, dobre praktyki, doradztwo), stosowania klauzul społecznych/społecznie odpowiedzialnych zamówień publicznych, zlecenia zadań podmiotom ekonomii społecznej;
- h) wspieranie realizacji przez podmioty ekonomii społecznej usług użyteczności publicznej i współpraca z OWES w tym zakresie;
- i) zapewnienie funkcjonowania regionalnego komitetu do spraw ekonomii społecznej, o którym mowa w KPRES, i organizowanie jego prac oraz tworzenie możliwości współpracy kluczowych interesariuszy w zakresie kreowania rozwoju ekonomii społecznej w regionie;
- j) wyznaczanie kierunków rozwoju ekonomii społecznej, aktualizacja regionalnego wieloletniego planu rozwoju ekonomii społecznej oraz analiza i koordynacja jego wdrażania;

k) reprezentowanie interesów sektora ekonomii społecznej na poziomie regionalnym oraz włączenie ekonomii społecznej do strategii rozwoju województwa w obszarach związanych z rynkiem pracy, integracją społeczną, rozwojem przedsiębiorczości oraz innowacji, rozwojem usług użyteczności publicznej oraz innymi priorytetami, w ramach których jest możliwy regionalny rozwój ekonomii społecznej.

20) IZ RPO zapewnia, że łączny budżet na działania koordynacyjne w obszarze ekonomii społecznej nie może przekroczyć kwoty 5 040 000 zł, przy czym średnioroczne wydatki na działania koordynacyjne w obszarze ekonomii społecznej nie mogą być wyższe niż kwota 720 000 zł.

Podrozdział 4.5 – Wsparcie infrastruktury społecznej oraz przedsiębiorstw społecznych z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego

- 1) IZ RPO zapewnia, że inwestycje realizowane ze środków EFRR służą realizacji celów dotyczących włączenia społecznego i walki z ubóstwem.
- 2) IZ RPO zapewnia wsparcie dla rozwoju infrastruktury społecznej służącej aktywizacji społeczno-zawodowej osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym oraz rozwojowi usług społecznych świadczonych w interesie ogólnym poprzez finansowanie ze środków EFRR w ramach PI 9a lub w ramach cross-finansingu inwestycji polegających na:
  - a) zmianie sposobu użytkowania budynku będącego własnością gminy, podmiotu ekonomii społecznej lub innego projektodawcy albo części takiego budynku, wymagającej dokonania remontu lub przebudowy,
  - b) remoncie lub przebudowie budynku będącego własnością gminy, podmiotu ekonomii społecznej lub innego projektodawcy i przeznaczonego na pobyt ludzi albo części takiego budynku,
  - c) kupnie lokali mieszkalnych,
  - d) kupnie lokali mieszkalnych, połączonym z remontem tych lokali,
  - e) budowie, rozbudowie lub nadbudowie budynku na nieruchomości stanowiącej własność gminy, organizacji pożytku publicznego lub innego projektodawcy lub będącej w jej użytkowaniu wieczystymz zastrzeżeniem postanowień niniejszego podrozdziału.
- 3) IZ RPO zapewnia, że inwestycje infrastrukturalne są realizowane zgodnie z Wytocznymi Ministra Infrastruktury i Rozwoju w zakresie kwalifikowalności wydatków w ramach Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego oraz Funduszu Spójności na lata 2014-2020, w tym są przestrzegane regulacje dotyczące:

- a) wydatków niekwalifikowalnych;
  - b) trwałości projektów;
  - c) przychodów.
- 4) IZ RPO zapewnia, że budowa, o której mowa w pkt 2 lit. e, jest realizowana pod warunkiem, że:
- a) zapewnienie infrastruktury nie jest możliwe w inny sposób, w szczególności nie jest możliwa realizacja działań, o których mowa w pkt 2 lit. a-d;
  - b) potrzeba budowy na danym terytorium została potwierdzona analizą potrzeb oraz analizą trendów demograficznych w ujęciu terytorialnym;
  - c) infrastruktura została zaprojektowana i wykonana zgodnie z zasadą projektowania uniwersalnego, o której mowa w Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych (Dz. U. z 2012 r. poz. 1169) (warunek ten dotyczy wyłącznie budowy nowych obiektów) oraz Wytocznych Ministra Infrastruktury i Rozwoju w zakresie realizacji zasady równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami oraz zasady równości szans kobiet i mężczyzn w ramach funduszy unijnych na lata 2014-2020.
- 5) IZ RPO zapewnia preferencje dla rozwoju infrastruktury społecznej w następujących obszarach:
- a) infrastruktura potrzebna do wsparcia w postaci mieszkań o charakterze wspieranym, w tym mieszkań chronionych zgodnie z ustawą z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej;
  - b) infrastruktura potrzebna do pełnienia funkcji zawodowych rodzin zastępczych oraz dla realizacji zadań rodzinnych domów dziecka;
  - c) infrastruktura niezbędna dla rozwoju usług opiekuńczych (również stacjonarnych) w formach zdeinstytucjonalizowanych, w tym infrastruktura rodzinnych domów pomocy i środowiskowych domów samopomocy oraz dziennych domów pomocy społecznej, o których mowa w ustawie z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej;
  - d) infrastruktura niezbędna do realizacji usług aktywnej integracji świadczonych przez CIS oraz ZAZ.
- 6) IZ RPO zapewnia, że w przypadku wsparcia infrastruktury usług społecznych świadczonych w interesie ogólnym jest wspierana, co do zasady, infrastruktura służąca rozwojowi usług, a infrastruktura dla usług w formach instytucjonalnych jest wspierana w ograniczonym zakresie, zgodnie z pkt 7-9.
- 7) IZ RPO zapewnia, że nie jest wspierana infrastruktura służąca powstawaniu nowych miejsc realizacji usług społecznych świadczonych w interesie ogólnym w formach instytucjonalnych. Wsparcie infrastrukturalne może być oferowane jedynie w odniesieniu do już istniejących miejsc.

- 8) Wsparcie infrastruktury dla usług w formach instytucjonalnych jest możliwe jedynie w sytuacji, gdy nie ma możliwości przejścia do usług w formie zdeinstytucjonalizowanej z powodu:
- a) specyfiki potrzeb odbiorców usług, wynikających w szczególności z ich stanu zdrowia;
  - b) nadmiernie wysokich kosztów świadczenia usług w formach zdeinstytucjonalizowanych pozostających w sprzeczności z mechanizmem racjonalnych usprawnień.
- 9) Inwestycje w infrastrukturę usług w formach instytucjonalnych są możliwe jedynie w zakresie, o którym mowa w pkt 2 lit. a i b.
- 10) W celu zapewnienia kompleksowego wsparcia dla osób z niepełnosprawnościami, IZ RPO dąży do realizacji kompleksowych inwestycji infrastrukturalnych zaspakajających zarówno potrzeby mieszkaniowe osób z niepełnosprawnościami w formie mieszkań o charakterze wspieranym, jak i potrzeby rehabilitacji i reintegracji zawodowej i społecznej poprzez zatrudnienie w ramach ZAZ (PI 9i) lub w ramach przedsiębiorstwa społecznego (PI 9v).
- 11) IZ RPO tworzy możliwość realizacji projektów zintegrowanych, w celu spójnej realizacji inwestycji infrastrukturalnych, o których mowa w pkt 2, i działań EFS.